

Anna WIERZBICKA, Agata ŻÓŁTASZEK

Analiza bezpieczeństwa publicznego w krajach europejskich

Ochrona bezpieczeństwa obywateli wiąże się z jedną z podstawowych funkcji władzy publicznej, której celem jest dążenie do zmniejszenia strat ludzkich i materialnych determinowanych działalnością przestępczą. Coraz częściej prowadzone są analizy z zakresu statystyki i ekonomiki przestępstw, ponieważ efekty łamania prawa mają charakter długofalowy i odczuwalny w skali makro i mikro. Wysokie koszty społeczne i ekonomiczne sprawiają, że z punktu widzenia zarówno organów ścigania, jak i obywateli kluczowe staje się zapobieganie przestępczości, wykrywalność, a także czas i skuteczność reagowania na takie zdarzenia. Utrzymanie bezpieczeństwa zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego jest obiektywną koniecznością. Jest ono niezbędnym warunkiem rozwoju. Działalność przestępcza nie tylko przyczynia się do niszczenia infrastruktury (w tym społecznej), ale także generuje wysokie koszty i może uniemożliwić prowadzenie normalnej działalności gospodarczej (*Europejska...*, 2003).

Rozważania nad tego typu problemami wymagają dogłębnych badań. Celem artykułu jest przedstawienie stanu bezpieczeństwa publicznego w wybranych państwach europejskich. Panelową analizę porównawczą przeprowadzono na podstawie determinant badanego zjawiska dotyczącego liczby zgłoszonych przestępstw (z podziałem na różne ich rodzaje), nakładów ludzkich i finansowych na bezpieczeństwo publiczne oraz czynników ekonomiczno-społecznych. Do oceny wykorzystano dane przestrzenno-czasowe zawarte m.in. w bazie Eurostatu z lat 2005—2011. Analiza statystyczna i zastosowanie taksonomicznego miernika rozwoju Hellwiga pozwoliły na inkorporację wielu zmiennych i wskazanie państw charakteryzujących się najlepszym poziomem bezpieczeństwa publicznego.

GLÓWNE DETERMINANTY BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

Bezpieczeństwo publiczne rozumiane jest jako ogół uwarunkowań, procedur oraz instytucji państwowych chroniących życie, zdrowie i dobytek obywateli. Jest ono jednym z zadań publicznych warunkujących jakość życia ludności poszczególnych krajów, dlatego też staje się zagadnieniem poruszonym zarówno na szczeblu lokalnym, narodowym, jak i międzynarodowym. Punktem wyjścia niezbędnym do prowadzenia dyskusji związanych z bezpieczeństwem publicznym jest diagnoza problemu, mająca na celu określenie skali zjawiska oraz me-

to i strategii przeciwdziałania. Do oceny bezpieczeństwa publicznego konieczne jest określenie jego poziomu. Najłatwiej dokonać tego analizując sytuację, w których system bezpieczeństwa zawiódł, tzn. liczbę przestępstw. Odzwierciedla ona skuteczność państwowego systemu ochrony życia, zdrowia i dobytku obywateli oraz pozwala ocenić ryzyko bycia ofiarą przestępstwa. Im więcej przestępstw, tym większe ryzyko, a zatem tym mniejszy poziom realnego bezpieczeństwa publicznego obywateli.

Statystyka dotycząca wymiaru sprawiedliwości zaczerpnięta z międzynarodowych baz danych (w tym z Eurostatu), stanowiąca główne źródło informacji w badaniach, dotyczy liczby przestępstw zarejestrowanych przez policję. Nieznana jest bowiem całkowita liczba naruszeń prawa. W przypadkach gdy ani przestępca, ani ofiara i świadkowie nie informują organów ścigania o zjawisku, które zagroziło życiu lub mieniu, a także nie ma innych przesłanek, np. dowodów, siłą rzeczy nie są one notowane w statystyce policyjnej. Specyfika wymiaru sprawiedliwości w krajach Unii Europejskiej (UE) dotycząca definicji przestępstw i procedur śledczych, jak również uwarunkowania społeczne, kulturowe i ekonomiczne mogą wpływać na zróżnicowanie przestrzenne i czasowe zgłoszeń o przestępstwie. Brak jest jednak informacji, które umożliwiłyby uwzględnienie tego zjawiska w badaniach statystycznych w zakresie ekonomiki przestępstw, dlatego w analizie uwzględniono liczbę zarejestrowanych przez policję przestępstw w podziale na:

- przestępstwa z użyciem przemocy (*violent crimes*), tzn. z użyciem przemocy fizycznej przeciw osobie lub z groźbą użycia przemocy oraz przestępstwa na tle seksualnym;
- rozboje (*robbery*), tj. kradzieże z użyciem siły lub z groźbą użycia siły;
- włamania (*domestic burglary*), oznaczające wtargnięcie z użyciem siły do mieszkania w celu kradzieży dóbr;
- kradzieże pojazdów silnikowych (*motor vehicle theft*), czyli naziemnych pojazdów służących do przewozu ludzi, m.in.: samochodów, motocykli, autobusów, ciężarówek, pojazdów rolniczych i budowlanych (*Crime...*, 2014).

W celu zapewnienia porównywalności danych pomiędzy krajami, wyznaczono liczbę przestępstw przypadających na 100 tys. mieszkańców każdego z 26 badanych państw UE (z powodu braku danych pominięto Chorwację i Wielką Brytanię).

W okresie 2005—2011 średnia liczba przestępstw z użyciem przemocy na 100 tys. mieszkańców w UE nieznacznie wzrosła z 344 w 2005 r. do 365 w 2011 r. Najmniejsze wartości tego przestępstwa notowano w Rumunii — 30 w 2005 r., które malejąc w kolejnych latach spadły do 25 w 2011 r. Nieznaczenie więcej wystąpiło ich na Cyprze i Łotwie, natomiast najczęściej (tj. od 35—50-krotnie więcej niż w Rumunii) tych przestępstw rejestrowano w Szwecji (1067 w 2005 r. i 1237 w 2011 r.) oraz w Belgii (1067 w 2005 r. i 1164 w 2011 r.). W prawie połowie badanych krajów obserwowano średnioroczny wzrost liczby omawianych przestępstw, przy czym największy dotyczył Luksemburga (6%), Danii (5%) i Estonii (4%). Z kolei największy spadek przestępstw z użyciem przemocy notowano na Łotwie — redukcja o 10% z roku na rok oraz na Litwie i Słowacji — o 9%.

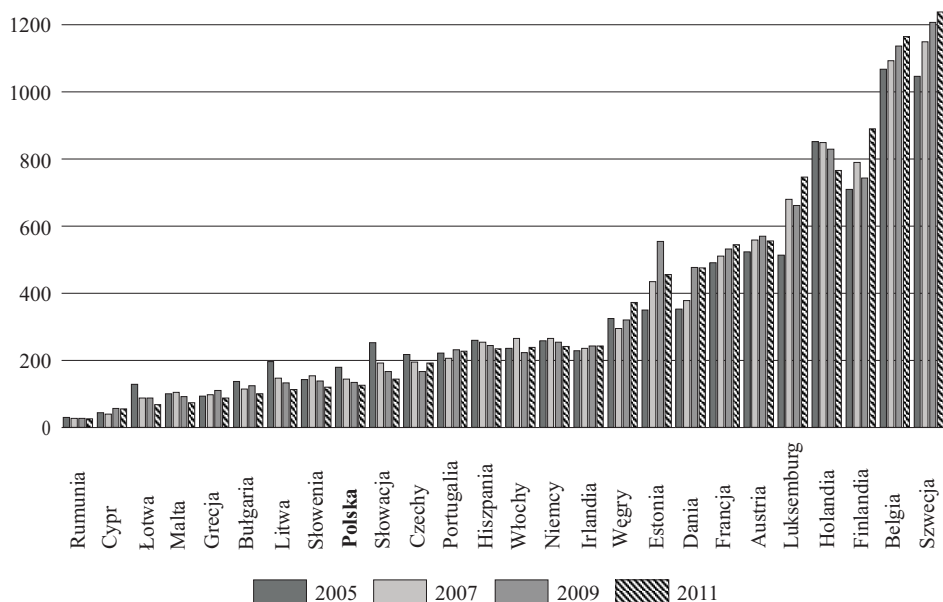
W połowie krajów liczba przestępstw z użyciem przemocy na 100 tys. mieszkańców nie przekraczała od 244 w 2005 r. do 236 w 2011 r. Zróżnicowanie przestrzenne było bardzo wysokie, natomiast odchylenie standardowe wynosiło od 83% w 2005 r. do 94% w 2011 r. średniej (tabl. 1 i wykr. 1).

TABL. 1. WARTOŚCI MIERNIKÓW STATYSTYCZNYCH STRUKTURY LICZBY ZAREJESTROWANYCH PRZESTĘPSTW Z UŻYCIEM PRZEMOCY NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
Minimum	30	26	27	25
Maksimum	1067	1148	1207	1237
Mediana	244,1	244,1	236,9	236,4
Średnia	344	356	364	365
Odchylenie standardowe	286,9	316,1	326,9	343,1
Współczynnik zmienności w %	83	89	90	94

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykr. 1. LICZBA ZAREJESTROWANYCH PRZEZ POLICJĘ PRZESTĘPSTW Z UŻYCIEM PRZEMOCY NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Zarejestrowana liczba rozbojów na 100 tys. mieszkańców w krajach UE nie zmieniała się znacząco w latach 2005—2011. Najniższa średnia (77) przypadała na rok 2007, a najwyższa (87) na 2005 r. Najszybciej liczba przestępstw rosła w Grecji, Danii i na Cyprze — średnio z roku na rok o odpowiednio: 21%, 16% i 9%, a malała w Estonii, na Słowacji i w Polsce — średniorocznie odpowiednio o: 14%, 13% i 11%. W połowie badanych państw liczba rozbojów na 100 tys.

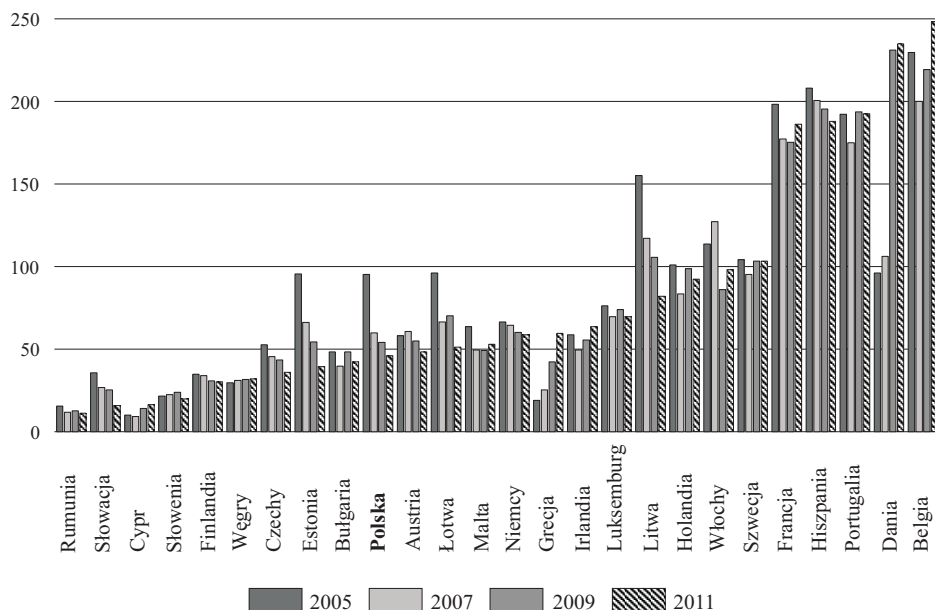
osób wynosiła od 55 w 2009 r. do 71 w 2005 r. Najmniej przestępstw notowano w Rumuni (16 w 2005 r. i 11 w 2011 r.) oraz na Cyprze, Słowacji i w Słowenii. Najwięcej rozbojów zarejestrowano w Belgii (230 w 2005 r. i 248 w 2011 r.), Danii, Hiszpanii i Francji. W krajach o wysokiej liczbie tych przestępstw było ich ok. 20-krotnie więcej niż w państwach o wartościach najniższych. Wysokie wartości współczynnika zmienności (72% w 2005 r. i 85% w 2011 r.) wskazują na duże zróżnicowanie regionalne bezpieczeństwa publicznego (tabl. 2 i wyk. 2).

TABL. 2. WARTOŚCI MIERNIKÓW STATYSTYCZNYCH STRUKTURY LICZBY ZAREJESTROWANYCH ROZBOJÓW NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
Minimum	10	9	12	11
Maksimum	230	201	231	248
Mediana	71	63	55	56
Średnia	87	77	83	81
Odchylenie standardowe	62,9	57,1	65,3	69,4
Współczynnik zmienności w %	72	74	79	85

Źródło: jak przy tabl. 1.

Wykr. 2. LICZBA ZAREJESTROWANYCH PRZEZ POLICJĘ ROZBOJÓW NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Źródło: jak przy wyk. 1.

Przeciętna liczba włamań do mieszkań przypadających na 100 tys. mieszkańców zmalała nieznacznie z 267 w 2005 r. do 261 w roku 2007, jednak w kolej-

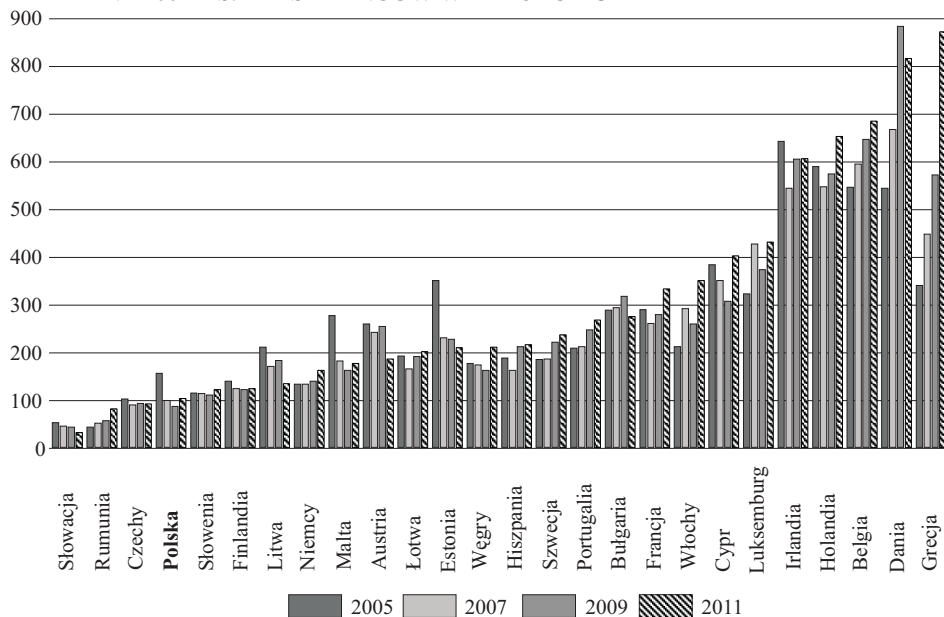
nych latach wzrastała. W badanym okresie największy średnioroczny przyrost tej kategorii przestępstw notowano w Grecji (17%), Rumunii (11%) i Włoszech (9%), natomiast największy przeciętny spadek z roku na rok obserwowano w Estonii i na Słowacji — o 8% oraz na Litwie — o 7%. W połowie krajów UE liczba włamań na 100 tys. mieszkańców pozostawała w przedziale od 199 w 2007 r. do 224 w 2009 r. Najwięcej przestępstw rejestrowano w: Belgii, Holandii, Danii, Grecji oraz Irlandii. Było ich 15—27-krotnie więcej w porównaniu z krajami, gdzie notowano ich najmniej, tj. na Słowacji, w Rumunii i Czechach. Zróżnicowanie przestrzenne nie było tak znaczące, jak w przypadku przestępstw z użyciem przemocy i napadów, wyniosło bowiem od 61% w 2005 r. do 76% w roku 2011 (tabl. 3 i wykr. 3).

TABL. 3. WARTOŚCI MIERNIKÓW STATYSTYCZNYCH STRUKTURY LICZBY ZAREJESTROWANYCH WŁAMAŃ NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
Minimum	43	45	43	32
Maksimum	642	667	883	871
Mediana	211	199	224	213
Średnia	267	261	282	307
Odchylenie standardowe	162,3	174,8	209,4	233,9
Współczynnik zmienności w %	61	67	74	76

Źródło: jak przy tabl. 1.

Wykr. 3. LICZBA ZAREJESTROWANYCH PRZEZ POLICJĘ WŁAMAŃ NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Źródło: jak przy wykr. 1.

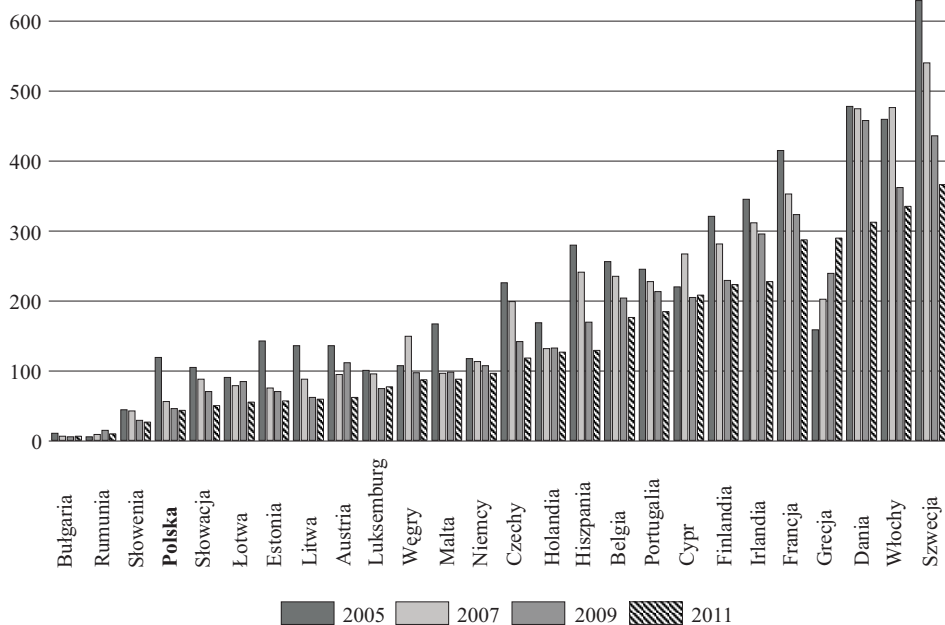
Analizując przestrzenno-czasowe dane z lat 2005—2011 w zakresie kradzieży pojazdów można zauważyć wyraźną tendencję spadkową. Nie tylko ich średnia wartość zmalała z 211 w 2005 r. do 142 w 2011 r., ale także wartość środkowa, tj. ze 163 w 2005 r. do 107 w 2011 r. Powodem była średnioroczna redukcja liczby kradzieży (w 24 z 26 państw), przy czym największa miała miejsce w Polsce (16%), Estonii (14%) i na Litwie (13%). Z kolei wzrost notowano jedynie w Grecji i Rumunii — średnio o 11% z roku na rok. Najmniej kradzieży pojazdów rejestrowano w Bułgarii, Rumunii i Słowenii, natomiast najwięcej w Szwecji, Włoszech i Danii. Wartości maksymalne tego przestępstwa były wyższe od minimalnych 65-krotnie w 2011 r. i 124-krotnie w 2005 r., przy czym jego zróżnicowanie przestrzenne było wysokie i zbliżone do rozkładu liczby napadów (tabl. 4 i wyk. 4).

TABL. 4. WARTOŚCI MIERNIKÓW STATYSTYCZNYCH STRUKTURY LICZBY ZAREJESTROWANYCH WŁAMAŃ NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Wyszczególnienie	2005	2007	2009	2011
Minimum	5	6	5	6
Maksimum	629	540	458	366
Mediana	163	140	122	107
Średnia	211	190	164	142
Odchylenie standardowe	153,4	146,9	125,9	107,7
Współczynnik zmienności w %	73	78	77	76

Źródło: jak przy tabl. 1.

Wykr. 4. LICZBA ZAREJESTROWANYCH PRZEZ POLICJĘ KRADZIEŻY POJAZDÓW SILNIKOWYCH NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Źródło: jak przy wyk. 1.

W badanym okresie zarówno liczba przestępstw, jak i ich zróżnicowanie przestrzenne wzrastały, co sugeruje pogorszenie się przeciętnego poziomu bezpieczeństwa publicznego w krajach UE. Wyjątek stanowiły kradzieże pojazdów, których liczba systematycznie malała. Jest to bardzo istotne dlatego, że wykrywalność tego rodzaju przestępstw jest stosunkowo niska. W Polsce w 2011 r. wyniosła jedynie 22,5% w porównaniu ze średnim poziomem przestępstw ogółem 68,7% oraz ok. 90,0% dla przestępstw z użyciem przemocy (*Statystyki...*, 2014).

Liczba przestępstw bezpośrednio determinuje i definiuje poziom bezpieczeństwa publicznego kraju. Nie można jednak pominąć nakładów ludzkich i finansowych ponoszonych na prewencję, wykrywanie i karanie łamania prawa.

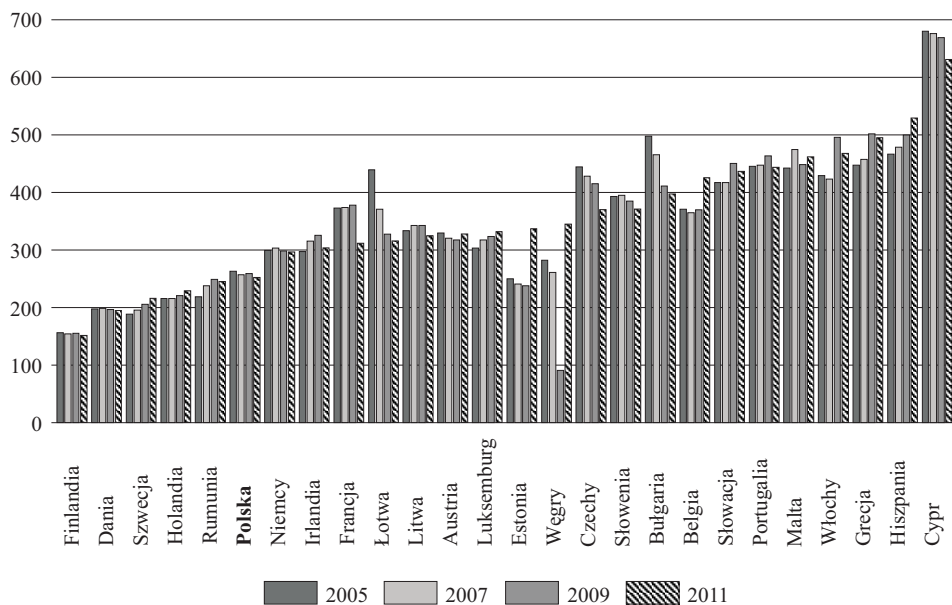
Do analizy włączono:

- liczbę policjantów przeliczonych na 100 tys. mieszkańców, która z pewnymi różnicami regionalnymi obejmuje policjantów, straż miejską, policję graniczną, żandarmerię, z wyłączeniem pracowników cywilnych, wojskowych, służby granicznej itp. (*Crime...*, 2014);
- wydatki na porządek i bezpieczeństwo publiczne jako procent PKB, które dotyczą m.in. usług publicznych, funkcjonowania sądów i więzień (*General...*, 2014; *Classification...*, 1999).

Obie zmienne mogą odzwierciedlać poprawę bezpieczeństwa publicznego, sprzyjają bowiem redukcji liczby przestępstw oraz zmniejszeniu ryzyka ich wystąpienia w przyszłości. W omawianych latach liczba policjantów na 100 tys. mieszkańców w UE była stabilna. Największy średnioroczny wzrost liczby funkcjonariuszy notowano w Estonii (5%) oraz na Węgrzech (3%) i w Belgii (2%), natomiast najszybciej spadała ich liczba na Łotwie (średnio 5% z roku na rok) oraz w Bułgarii (4%) i Czechach (3%). Przeciętny poziom tej zmiennej wynosił od 349 policjantów w 2009 r. do 355 w 2011 r. Wartość mediany nieznacznie różniła się od średniej. Zróżnicowanie liczby policjantów w krajach było umiarkowane — od 31% w 2011 r. do 37% w 2009 r. Najmniejszą liczbę funkcjonariuszy notowano w Finlandii (152 w 2011 r.), Danii i Szwecji, natomiast największą na Cyprze (632 w 2011 r.), w Hiszpanii i Grecji (wykr. 5).

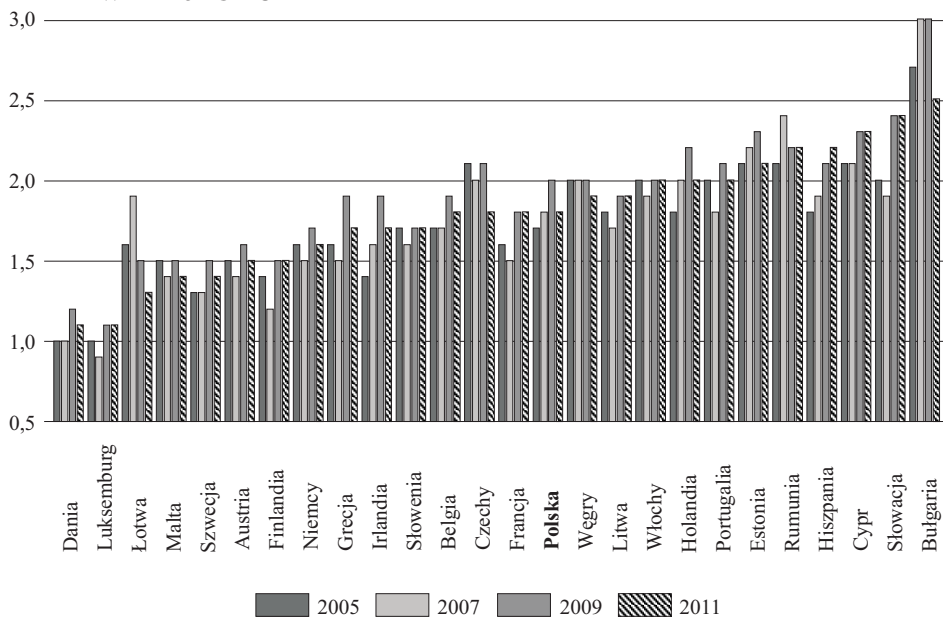
Wydatki na publiczne bezpieczeństwo i porządek jako procent PKB wzrastały powoli niemal we wszystkich krajach — najszybciej w Irlandii, na Słowacji i w Hiszpanii, tj. o 3,0% z roku na rok. Z kolei spadki dotyczyły 5 krajów — Czech i Łotwy o 3,0%, Bułgarii, Węgier i Malty o 1,0%. Przeciętny poziom wydatków mierzony średnią i medianą wynosił od 1,7% do 1,9%. Najmniejsze nakłady na publiczne bezpieczeństwo ponoszone były w Danii, Luksemburgu i na Łotwie, największe w Bułgarii, na Słowacji, w Estonii, Rumunii i na Cyprze. Zróżnicowanie regionalne było niewielkie — od 21% w 2005 r. do 25% w 2007 r.

Wykr. 5. LICZBA FUNKCJONARIUSZY POLICJI NA 100 TYS. MIESZKAŃCÓW W KRAJACH UE

Źródło: jak przy wykr. 1.

Wykr. 6. WYDATKI NA PORZĄDEK I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE W % PKB W KRAJACH UE

Źródło: jak przy wykr. 1.

Analizując determinanty bezpieczeństwa publicznego nie można pominąć czynników ekonomiczno-społecznych, które oddziałują pośrednio na skłonność do łamania prawa. Z tego względu do badania włączono informacje o wykształceniu obywateli, tj. procent osób z wykształceniem wyższym rozumianym jako uzyskanie dyplomu lub tytułu stopnia pierwszego (licencjat, inżynier lub równoważny) lub drugiego (magister lub równoważny); (*Educational...*, 2013).

W badanym okresie odsetek osób z wyższym wykształceniem systematycznie wzrastał we wszystkich krajach (poza Danią) średnio z roku na rok od 1% (Austria, Holandia) do 7% (Polska). Średnia frakcja osób z wyższym wykształceniem w UE (mierzona średnią i medianą) wzrastała od 19% w 2005 r. do 24% w 2011 r. Najmniej osób z tytułem licencjata, magistra lub równoważnym notowano w Rumunii, we Włoszech i na Malcie (mniej niż 14% w 2011 r.), a najwięcej na Cyprze, w Irlandii i Finlandii (już w 2007 r. było to ponad 30%). Poziom wykształcenia powinien wpływać pozytywnie na świadomość społeczną oraz wartość dochodów. Oznaczałoby to, że im większy odsetek osób z wyższym wykształceniem, tym mniej powinno być przestępstw tzw. brutalnych oraz związanych z kradziejami, czyli tym wyższe bezpieczeństwo publiczne. Odwrotny efekt mają nasilające się nierówności dochodowe i społeczne.

Z tego względu do badania włączono:

- stopę bezrobocia;
- współczynnik nierówności Giniego;
- odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (*people at risk of poverty or social exclusion*).

Wszystkie miary mają charakter relatywny. Wskaźniki te pozwalają ocenić zróżnicowanie ekonomiczne i stratyfikację społeczną, które jeśli są zbyt wysokie stymulują działalność przestępczą i obniżają bezpieczeństwo publiczne. Przeciętnie w krajach UE ok. 25% osób było zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Procent ten był największy w Bułgarii (64% w 2005 r. i 49% w 2011 r.), Rumunii i na Łotwie, a najmniejszy (nieprzekraczający 16%) w Czechach, Holandii i Szwecji. Zróżnicowanie przestrzenne zagrożenia ubóstwem, mierzone współczynnikiem zmienności, malało od 45% w 2005 r. do 34% w 2011 r.

Indeks nierówności Giniego był bardziej jednorodny. Współczynnik zmienności wynosił od 15% w 2005 r. do 12% w 2011 r. Średnia wartość indeksu Giniego była stała (ok. 29%). Największe zróżnicowanie dochodowe wystąpiło na Łotwie (ponad 35%), w Bułgarii i Portugalii, a najmniejsze w Słowenii i Szwecji (nie większe niż 25%). Stopa bezrobocia okazała się bardziej zdywersyfikowana. Najmniejsze wartości tego wskaźnika nie przekraczały 5% (do 2007 r.) w Austrii, Holandii i Luksemburgu oraz w Danii, Irlandii i na Cyprze, z kolei największe wystąpiły w Polsce (18% w 2004 r.), Niemczech i na Słowacji, a w kolejnych latach w Hiszpanii (22% w 2011 r.), Grecji i na Łotwie. Średni jej poziom w krajach UE wyniósł od 8% w 2005 r. do 10% w 2011 r. Najszybciej wartość stopy bezrobocia wzrastała w Irlandii (o 23% średnio z roku na rok), (15%) Hiszpanii i na Litwie (11%). Największa redukcja tego wskaźnika wystąpiła w Polsce i Niemczech — o 10% oraz w Austrii — o 3%. Współczynnik zmienności wzrastał powoli — z 38% w 2005 r. do 44% w 2011 r.

Uwzględniając czynniki ekonomiczno-społeczne nie sposób nie włączyć wskaźnika PKB *per capita* opisującego rozwój gospodarczy krajów członkowskich. Wartość PKB na mieszkańca była silnie zróżnicowana pomiędzy państwami (współczynnik zmienności ok. 70%). Największe wartości w całym okresie notowano w Luksemburgu (ponad 64 tys. euro) oraz Danii i Irlandii (36—41 tys. euro). Najmniejsze wartości PKB rejestrowano w Bułgarii (mniej niż 3,8 tys. euro), Rumunii i na Łotwie (poniżej 6,5 tys. euro). Średni poziom tego wskaźnika to ok. 20—22 tys. euro, ale mediana była o 2—3 tys. niższa. Wyższa wartość PKB *per capita* powinna oznaczać wyższą wartość dochodów na osobę, jednak wraz ze wzrostem miar nierówności prowadzi ona często do rozwarstwienia społecznego, co zagraża bezpieczeństwu publicznemu.

TAKSONOMICZNA ANALIZA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

Bezpieczeństwo publiczne jest zjawiskiem złożonym, co nie pozwala na dokonywanie jego pomiarów na podstawie pojedynczej cechy. Przeprowadzenie badania wymaga wykorzystania metod wielowymiarowych, do których należą metody taksonomiczne. Metody te umożliwiają wyznaczenie homogenicznych grup obiektów oraz ograniczenie dużej liczby danych do kilku kluczowych kategorii, dzięki czemu dają pole do przedstawienia uogólnionych konkluzji.

Na potrzeby badania zastosowano jedną z podstawowych metod taksonomicznych, czyli miernik rozwoju Hellwiga, który pozwala na porządkowanie obiektów (w tym wypadku państw) w zależności od ustalonego wzorca rozwoju, będącego syntetyczną miarą łączącą cechy i informacje z ciągu zmiennych w jeden zagregowany wskaźnik (Grabiński i in., 1989; Hellwig, 1968; Zeliaś, Malina, 1997). Analizie poddano przestępczość, która bezpośrednio determinuje bezpieczeństwo publiczne w krajach unijnych. Najstarszymi członkami wspólnoty są: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy. Ich akcesja do UE, wówczas zwanej jeszcze Europejską Wspólnotą Gospodarczą¹, miała miejsce w 1957 r.

Punktem wyjścia do przeprowadzenia analizy był dobór zmiennych diagnostycznych, które dodatkowo podzielono na stymulanty i destymulanty. Do stymulant zmiennych diagnostycznych, których wyższe wartości oznaczają wyższy poziom przestępczości zaliczono:

- przestępstwa z użyciem przemocy na 100 tys. mieszkańców;
- rozboje na 100 tys. mieszkańców;
- włamania na 100 tys. mieszkańców;
- kradzieże pojazdów silnikowych na 100 tys. mieszkańców;

¹ Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG) — międzynarodowa organizacja powstała w ramach procesów integracyjnych rozpoczętych po II wojnie światowej. Funkcjonować zaczęła 01.01.1958 r. na mocy traktatów rzymskich zawartych 25.03.1957 r. pomiędzy sześcioma krajami: Belgią, Francją, Holandią, Luksemburgiem, RFN i Włochami. 01.12.2009 r. UE nabyła osobowość prawną i zastąpiła EWG (od 1993 r. zwaną Wspólnotą Europejską), przejmując wszystkie jej kompetencje.

- stopę bezrobocia;
- współczynnik nierówności Giniego;
- odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- PKB *per capita*.

Z kolei za destymulanty, czyli zmienne, których wysokie wartości świadczą o niższej przestępczości, a zatem o wyższym poziomie bezpieczeństwa uznano:

- liczbę policjantów na 100 tys. mieszkańców;
- procent osób z wykształceniem wyższym;
- wydatki na porządek i bezpieczeństwo publiczne jako procent PKB.

Na tej podstawie dokonano obliczeń i uporządkowania krajów ze względu na poziom przestępczości przy wykorzystaniu taksonomicznego miernika rozwoju Hellwiga. Z uwagi na fakt, że analiza dotyczy przestępczości, która bezpośrednio wpływa na bezpieczeństwo publiczne, ranking (tabl. 5) należy ocenić następująco — mierniki uzyskane dla krajów znajdujących się na jego czele oznaczają najwyższą przestępczość, a te dla krajów zajmujących najdalsze miejsce w zestawieniu — przestępczość najniższą.

**TABL. 5. UPORZĄDKOWANIE BADANYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH
ZE WZGLĘDU NA POZIOM PRZESTĘPCZOŚCI
NA PODSTAWIE WZGLĘDNYCH TAKSONOMICZNYCH MIERNIKÓW ROZWOJU (z_i)**

Kraje	z_i	Kraje	z_i	Kraje	z_i	Kraje	z_i
2005		2007		2009		2011	
Belgia	0,303	Belgia	0,311	Dania	0,368	Dania	0,376
Francja	0,281	Włochy	0,292	Belgia	0,312	Irlandia	0,337
Polska	0,265	Francja	0,282	Irlandia	0,310	Francja	0,316
Szwecja	0,243	Portugalia	0,258	Francja	0,296	Grecja	0,302
Irlandia	0,241	Dania	0,254	Szwecja	0,284	Belgia	0,282
Włochy	0,239	Irlandia	0,241	Portugalia	0,256	Szwecja	0,266
Dania	0,216	Szwecja	0,240	Łotwa	0,247	Portugalia	0,264
Portugalia	0,211	Luksemburg ...	0,239	Luksemburg ...	0,245	Włochy	0,263
Hiszpania	0,205	Grecja	0,234	Grecja	0,245	Łotwa	0,235
Litwa	0,205	Niemcy	0,220	Włochy	0,241	Luksemburg ...	0,220
Holandia	0,197	Hiszpania	0,204	Hiszpania	0,240	Hiszpania	0,215
Luksemburg ..	0,189	Finlandia	0,200	Litwa	0,203	Holandia	0,203
Finlandia	0,185	Polska	0,189	Holandia	0,200	Finlandia	0,193
Łotwa	0,182	Austria	0,179	Finlandia	0,197	Litwa	0,188
Grecja	0,181	Holandia	0,173	Niemcy	0,193	Węgry	0,177
Niemcy	0,163	Łotwa	0,153	Austria	0,190	Niemcy	0,175
Austria	0,160	Węgry	0,153	Estonia	0,175	Austria	0,157
Estonia	0,156	Litwa	0,134	Węgry	0,164	Polska	0,148
Malta	0,117	Estonia	0,107	Polska	0,140	Estonia	0,138
Węgry	0,112	Malta	0,095	Malta	0,112	Bułgaria	0,112
Słowacja	0,110	Rumunia	0,091	Rumunia	0,103	Malta	0,104
Czechy	0,063	Słowacja	0,070	Bułgaria	0,058	Rumunia	0,091
Rumunia	0,051	Bułgaria	0,063	Czechy	0,048	Czechy	0,062
Bułgaria	0,015	Czechy	0,051	Słowacja	0,036	Słowenia	0,052
Słowenia	0,014	Słowenia	0,022	Słowenia	0,030	Słowacja	0,025
Cypr	0,000	Cypr	0,000	Cypr	0,022	Cypr	0,024

Źródło: jak przy tabl. 1.

Analiza wyników wskazuje na istotne zmiany w uporządkowaniu poszczególnych państw. W latach 2005 i 2007 na pierwszym miejscu klasyfikacji znalazła się Belgia. W dwóch kolejnych latach liderem była Dania. Drugą pozycję w rankingu w badanych latach zajmowały kolejno: Francja, Włochy, Belgia i Irlandia. Kraje te, a także Dania (w latach 2009 i 2011) osiągnęły miernik najbliższy wzorcowi rozwoju. Oznacza to, że poziom przestępczości był w tych państwach najwyższy. W latach 2005—2011 stosunkowo stabilna była pozycja Hiszpanii (miejsce 9 w 2005 r. i 11 w kolejnych latach), Słowenii (miejsce 25 do 2009 r. i 24 w 2011 r.) oraz Cypru (miejsce 26 w całym badanym okresie), który miał najniższą przestępczość w porównaniu z innymi analizowanymi państwami.

**TABL. 6. ZMIENNE SYNTETYCZNE DOTYCZĄCE PRZESTĘPCZOŚCI
BADANYCH KRAJÓW UE**

Mierniki	2005	2007	2009	2011
Średnia	0,165	0,171	0,189	0,189
Odchylenie standardowe	0,083	0,086	0,095	0,095

Ź r ó d ł o: jak przy tabl. 1.

Wyższa wartość odchylenia standardowego zmiennej syntetycznej (tabl. 6) w latach 2009 i 2011 świadczy o większym zróżnicowaniu przestępczości badanych krajów. W konsekwencji oznacza to, że zwiększył się dystans pomiędzy państwami z pierwszych miejsc rankingu a krajami zajmującymi ostatnie pozycje zestawienia. Redukcja tak znaczących dysproporcji w poziomie badanego zjawiska wymaga wieloletniej pracy nie tylko w zakresie porządku i bezpieczeństwa publicznego, ale dotyczy również aspektów społeczno-ekonomicznych.

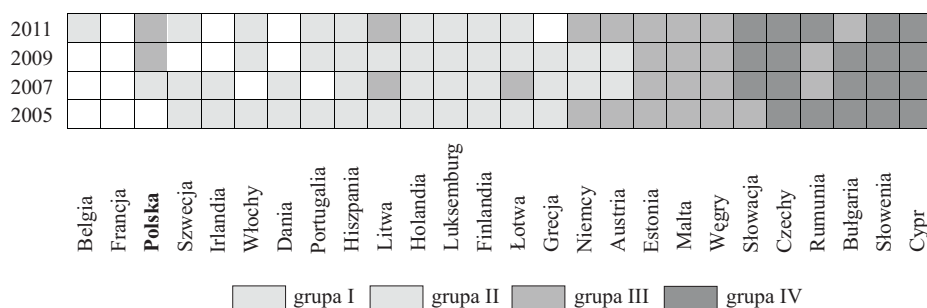
Na podstawie danych z tabl. 6 dokonano klasyfikacji państw do poszczególnych grup (skupień) określających przestępczość w latach 2005—2011 (tabl. 7). Ilustrację graficzną wyodrębnionych grup przedstawia wykr. 7.

**TABL. 7. PODZIAŁ BADANYCH KRAJÓW UE NA GRUPY OKREŚLAJĄCE POZIOM
PRZESTĘPCZOŚCI**

Grupy	2005	2007	2009	2011
I	Belgia, Francja, Polska	Belgia, Włochy, Francja, Portugalia	Dania, Belgia, Irlandia, Francja, Szwecja	Dania, Irlandia, Francja, Grecja
II	Szwecja, Irlandia, Włochy, Dania, Portugalia, Hiszpania, Litwa, Holandia, Luksemburg, Finlandia, Łotwa, Grecja	Dania, Irlandia, Szwecja, Luksemburg, Grecja, Niemcy, Hiszpania, Finlandia, Polska, Austria, Holandia	Portugalia, Łotwa, Luksemburg, Grecja, Włochy, Hiszpania, Litwa, Holandia, Finlandia, Niemcy, Austria	Belgia, Szwecja, Portugalia, Włochy, Łotwa, Luksemburg, Hiszpania, Holandia, Finlandia
III	Niemcy, Austria, Estonia, Malta, Węgry, Słowacja	Łotwa, Węgry, Litwa, Estonia, Malta, Rumunia	Estonia, Węgry, Polska, Malta, Rumunia	Litwa, Węgry, Niemcy, Austria, Polska, Estonia, Bułgaria, Malta
IV	Czechy, Rumunia, Bułgaria, Słowenia, Cypr	Słowacja, Bułgaria, Czechy, Słowenia, Cypr	Bułgaria, Czechy, Słowacja, Słowenia, Cypr	Rumunia, Czechy, Słowenia, Słowacja, Cypr

Ź r ó d ł o: jak przy tabl. 1.

Wykr. 7. KRAJE EUROPEJSKIE (26) WEDŁUG WYODRĘBNIONYCH GRUP

Źródło: opracowanie własne.

Francja we wszystkich badanych latach znajdowała się w grupie krajów wiodących pod względem przestępczości. Do grupy tej trzykrotnie należała Belgia, a dwukrotnie Dania i Irlandia.

W roku 2005 do grupy I należała także Polska (jako jedyny kraj postsocjalistyczny), w 2007 r. — Włochy, w 2009 r. — Szwecja oraz Grecja w 2011 r.

Kraje z grupy II cechuje stosunkowo wysoki poziom przestępczości. Jest to grupa najliczniej reprezentowana. Stały skład tej grupy w badanych latach to: Hiszpania, Holandia, Finlandia i Luksemburg. Trzykrotnie do grupy II należały: Szwecja, Grecja, Portugalia oraz Włochy, natomiast Polska znalazła się w niej jednorazowo w 2007 r.

Przyjmuje się, że grupa III oznacza sytuację dostateczną badanego zjawiska. Przestępczość w krajach z tejże grupy przyjmuje zatem średni poziom. Do grupy III we wszystkich latach należały Estonia, Malta i Węgry; jednokrotnie — Łotwa, Słowacja i Bułgaria; dwukrotnie — Polska, Litwa, Niemcy, Austria i Rumunia.

Grupa IV reprezentuje niski poziom badanego zjawiska. W tej grupie o małej przestępczości w okresie 2005—2011 znalazły się Czechy, Słowenia i Cypr. Trzykrotnie były w niej Słowacja i Bułgaria, a dwukrotnie — Rumunia.

Ze wszystkich badanych grup w badanych latach najliczniejsza była grupa II. Należało do niej od 9 do 11 państw. Najmniej liczna była grupa I (od 3 do 5 krajów). W grupie III znalazło się od 5 do 8 członków UE, z kolei do grupy IV niezmiennie należało 5 państw. Grupa I była najliczniejsza w 2009 r., II — w 2005 r. i III — w 2011 r. Liczba krajów w grupie II zmniejszyła się na rzecz grupy III w 2011 r. Można przypuszczać, że wynikało to ze zmniejszającej się przestępczości w państwach, które przeszły do niższej grupy (Niemcy, Austria czy Litwa).

Podsumowanie

Analizie taksonomicznej poziomu bezpieczeństwa publicznego poddano 26 krajów UE. Uzyskane wyniki wskazywały na występowanie zróżnicowania badanego zjawiska. Region UE wydaje się homogeniczny ze względu na czyn-

niki społeczne, a zatem także ze względu na bezpieczeństwo publiczne. Wskaźniki rozwoju społecznego (*HDI*) dla 2012 r. wskazują, że państwa członkowskie UE (z wyjątkiem Bułgarii i Rumunii) znalazły się wśród państw bardzo wysoko rozwiniętych. W czołówce rankingu plasowały się kraje Europy Północno-Zachodniej, zaś państwa postsocjalistyczne (z wyjątkiem Czech) nie klasyfikowały się do pierwszej trzydziestki (Polska — 39) (*Human...*, 2013). Otrzymane wyniki poziomu bezpieczeństwa publicznego wskazują na wyraźny podział pomiędzy „starymi” a „nowymi” (przyjętymi od 2004 r.) członkami Wspólnoty. Końcowe pozycje w rankingu, cechujące kraje o relatywnie niskim poziomie przestępczości, zajmowane są przeważnie przez członków byłego Bloku Wschodniego. Oznacza to, że dla krajów o niższym poziomie rozwoju społecznego i gospodarczego poziom przestępczości jest znacznie oddalony od wzorca rozwoju we wszystkich badanych latach.

Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego nie zapewnia faktycznego bezpieczeństwa, a najwyżej jego złudne poczucie. Wysoki poziom rozwoju społecznego (*HDI*) może oznaczać większą świadomość nierówności i niesprawiedliwości, a co za tym idzie podwyższoną skłonność do polepszenia swojej sytuacji kosztem innych.

Nie można jednak wykluczyć, że na wyniki badania istotny wpływ mają zróżnicowania legislacyjne i kulturowe, które determinują zgłaszanie i rejestrację przestępstw. Szczególnie w przypadku bardzo niskiej liczby przestępstw (Rumunia, Bułgaria) można obawiać się ponadprzeciętnego odsetka nienotowanych wykroczeń czy też naruszeń prawa, co powoduje zafałszowanie wyników dotyczących bezpieczeństwa publicznego. Czynniki te oraz występowanie zorganizowanych grup przestępczych, otwarte granice krajów UE i korupcja sprawiają, że bezpieczeństwo publiczne jest zjawiskiem bardzo złożonym, a jego analizy są utrudnione. Prowadzenie takich badań jest jednak możliwe, a uzyskane wyniki mogą okazać się pomocne w ocenie polityki państw. Szczególnie istotne jest wskazanie wzorców, jakimi są kraje o wysokim poziomie bezpieczeństwa publicznego (Cypr, Słowenia, Słowacja, Czechy) lub dokonujące znaczącej redukcji przestępczości (np. Polska). Mogą one stanowić wzory dla zastosowania metody „dobrej praktyki” i aplikacji sprawdzonych i skutecznych rozwiązań w mniej bezpiecznych regionach.

mgr Anna Wierzbicka, dr Agata Żółtaszek — Uniwersytet Łódzki

LITERATURA

- Classification of the Functions of Government* (1999), United Nations Statistics Division, data odczytu: 05.05.2014, <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=4&Lg=1>
- Crime and criminal justice (crim) Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)* (2014), compiling agency: Eurostat, the Statistical Office of the European Union, data odczytu: 05.05.2014, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/crim_esms.htm#contact1396877227215

- Educational attainment and outcomes of education (edat) Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)* (2013), compiling agency: Eurostat, the Statistical Office of the European Union, data odczytu: 05.05.2014, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/edat_esms.htm
- Europejska Strategia Bezpieczeństwa* (2003), tłumaczenie polskie, data odczytu: 09.02.2014, http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/european-security-strategy/index_en.htm
- General government expenditure by function (COFOG) (gov_a_exp) Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)* (2014), compiling agency: Eurostat, the Statistical Office of the European Union, data odczytu: 05.05.2014, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/gov_a_exp_esms.htm
- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A. (1989), *Metody taksonomii numerycznej w modelowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, PWN, Warszawa
- Hellwig Z. (1968), *Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr*, „Przegląd Statystyczny”
- Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World* (2013), United Nations Development Programme, USA
- Statystyki ogólne Policji: postępowania wszczęte, przestępstwa stwierdzone i wykrywalność w latach 1999—2013* (2014), data odczytu: 04.05.2014, <http://statystyka.policja.pl/st/ogolne-statystyki/47682,Postepowania-wszczete-przestepstwa-stwierdzone-i-wykrywalnosc-w-latach-1999-2013.html>
- Zeliaś A., Malina A. (1997), *O budowie taksonomicznej miary jakości życia. Syntetyczna miara rozwoju jest narzędziem statystycznej analizy porównawczej*, „Taksonomia”, z. 4

SUMMARY

Maintaining security is one of public tasks that determine the quality of life of the population. This issue is the subject of much debate both social and political. An in-depth assessment of the situation requires a variety of analyzes, significant from the point of view of the implementation of appropriate, effective strategy to increase the sense of security among citizens. The aim of the paper is to compare the state of public safety in selected European countries. The study was conducted based on Eurostat data from the years 2005—2011.

РЕЗЮМЕ

Поддержание безопасности является одной из важнейших государственных задач, детерминирующих качество жизни населения. Этот вопрос является темой дискуссий как общественных, так и политических. Тщательная оценка ситуации требует проведения разнообразного анализа, важного в отношении к реализации соответствующей, эффективной стратегии позволяющей повысить чувство безопасности среди граждан.

Целью статьи было сравнение состояния государственной безопасности в избранных европейских странах. Обследование было проведено на основе данных Евростата за период 2005—2011 гг.